

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne.

Viite:

Haasio, A. 2019. Ihmisen arvot ja asenteet rajaavat tiedonhankintaa. Kaleva 18.11.2019, 40.



SeAMK 

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ihmisen arvot ja asenteet rajaavat tiedonhankintaa

Tasa-arvoisessa yhteiskunnassa kaikilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet hankkia tietoa itseään kiinnostavista asioista. Kirjatot tarjoavat tähän mahdollisuuden. Vaikka me näennäisesti olemme tasa-arvoisia ja periaatteissa kaikilla on yhtäläinen pääsy kaikkeen tietoon, käytännössä asia on tosin. Tieto on vallan väline ja etuoikeus.

Tietoa ei tulisi pimitää ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa on jo läinsäädännön turvaama yhtäläinen pääsy tietoon. Miksi näin ei tapahdu ja miksi osa kansasta ei edes halua hankkia itselleen tietoa eri asioista?

Elämäntapa ohjaa tiedonhankintamme. Arvot ja asenteet, se mitä pidämme tärkeänä, heijastuu siinä millaista tietoa haluamme. Tämä näkyy jo hyvin varhain peruskoulun alimmilla luokilla. Osa lapsista on uteliaita ja tiedonjanoisia, osa taas kokee uusien asioiden opetteluun vähemmän mielekkäänä. Kirjojen lukemiseen kannustetaan toisissa kouluissa, toisissa taas lukeminen on vanhemmillekin vieras harrastus.

Uteliaisuus tappoi kissan, sanotaan amerikkalaisessa sananlaskussa. Varmasti joissain tapauksissa liiallinen uteliaisuus voi kääntyä itseään vastaan, mutta se on myös tietämisen perusta. Annettuja asioita ei pidä aina hyväksyä sellaisena kuin niiden sanotaan olevan vaan joskus on hyvä kaivautua syvemmälle. Olla utelias ja lyseenaalistaa asioita. Epäily ja uteliaisuus ovat terve parivaljakko tiedonhankinnassa.

Moni ajattelee, että internet on kanava, josta kaikki tieto löytyy.

YLÄKERTA

ARI HAASIO
ari.haasio@seamki.fi



"Ajattelemme asioita suppeasti ja elämme kuplassa uskoen jopa valheita, joita meille tarjotaan, jos ne tukevat käsityksiämme."

Näin asia ei kuitenkaan ole. Turvautumme mielellämme helpoiten saatavaan tietoon: googletamme ja luemme Wikipediaa. Tosi niinkin löytyy eri tilanteisiin sopivaa informaatiota, mutta varsinaista kriittistä tiedonhankua se ei ole.

Arvot ja asenteet heijastuvat myös siinä, millaiseen tietoon luotamme. Uskonnollinen tai poliittinen maailmankuva voi rajoittaa tiedonhankintaa ja suunnata sen vain tiettyyyppeihin lähteisiin. Hyvin pian ajattelemme asioita suppeasti ja elämme kuplassa uskoen jopa valheita, joita meille tarjotaan, jos ne tukevat käsityksiämme. Erilaiset valemediat ovat hyvä esimerkiksi kritiikittömästä informaatiosta vas-

taanottamisesta. Itse asiassa ne ovat puhdasta propagandaa, mutta veotavat joihinkin ihmisiin. Synnä siihen on jo olemassa olevien ennakkoluulojen ruokkiminen ja vahvistaminen.

Arvoperusta kehittyy jo varhain. Kodin ja ystäväpiirin arvomaailma omaksutaan ja ne asenteet, joita henkilöllä on, heijastuvat hänen tiedontarpeisiinsa monin tavoin. Maailmankuva, ideologia tai suoraan tiedon torjuminen ovat valittavaan usein opittuja käytäytymismalleja.

Mys lähteiden käyttöön opitaan varhain: luetaanko kotona sanomalehtä tai kuinka internetin tarjoamaan tietoon suhtaudutaan? Ylipäänsä kiinnostus maailman tapahtumiin ja ilmiöihin on asia, johon kasvatetaan.

Emme halua kuitenkaan saada kaikkea tietoa. Infoahkyn torjuminen on fiksua, mutta joskus välittemme myös sellaista informaatiota, josta voisi olla meille hyötyä.

Epämielelyttävä ja ahdistava informaatio pyritään torjumaan. Jos tiedämme, että tiedon hankkiminen jostain asiasta lisää mielpahaa tai ahdistusta, emme yksikertaisesti edes vaihdua hankkimaan sitä. Epäterveelliset elämäntavat saattavat lisätä riskiä sairastua erilaisiin tauteihin. Tiedämme sen, mutta emme kuitenkaan käy lääkärin tarkastuksessa, koska saattaisimme saada epämieluisia uutisia. Pahimmassa tapauksessa se johtaisi meille mukavista asioista, kuten epäterveellisistä ruoista, luopumiseen. Siksi on helpompaa olla hankki-

matta tietoa ja elää tietämättömänä.

Toisaalta tiedon hankkiminen voi myös kasvattaa ymmärrystä ja auttaa meitä paitsi ratkaisemaan ongelmia, myös ymmärtämään asioita paremmin. Hankkimalla tietoa laajalti merkityksellistämme maailmaa ja ymmärrämme siinä tapahtuvia ilmiöitä paremmin.

Tiedon pimitäminen on yksi tiedonhankinnan kannalta keskeinen ilmiö. Puhumme avoimuudesta ja tiedon jakamisesta tasapuolisesti kansalaisille, mutta tapahtuuko näin todella? Tiedon pimitäminen unohdetaan usein puhtaasti negatiivisena asiana. Tiedon pimitäminen voi olla salaluua ja totuuden peittelyä usein intressien suojelemiseksi. Toisaalta sitä saatetaan tehdä myös siksi, ettemme halua loukata toista tai tuottaa hänelle mielpahaa. Voimme jättää kertomatta asioita, joista tiedämme toisen pahottavan mielensä. Emme myöskään halua pilata yllytyksiä, minkä vuoksi saatamme pimitää tietoa.

Kyse onkin siitä, ajattelemmeko me toisen vain oma etuamme. Itsekäistä systä tapahtuva tiedon pimitäminen on moraalisen väärin. Toisaalta myös keskeneräisistä asioista saatetaan jättää kertomatta, koska päätöksiä ei ole tehty. Näin pyritään estämään väärin johtopäätösten tekeminen.■

Ari Haasio on tietokirjailija ja yliopettaja Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hänellä on ilmestynyt Valheen jäljillä -kirja yhdessä Anu Ojarannan ja Markku Mattilan kanssa.